

i obrzędach OUI (rozdział VI s. 172—225) i ... *Eorumque pastoralis curae. Troska pastoralna o chorego człowieka wg OUI* (rozdział VII s. 226—255). W oparciu o wnikliwą analizę obrzędów, tekstów biblijnych i eucharystycznych Rytuału, oraz bogatą literaturę teologiczną, autor prezentuje obszerną teologię sakramentu namaszczenia chorych. Wiatyku i duszpasterstwa chorych. W ujęciu teologii sakramentu namaszczenia chorych uwzględnia wszystkie jego aspekty: paschalny, pneumatologiczny, eklezjalny, eschatyczny i personalistyczny. Lektura tego rozdziału pozwala czytelnikowi na poznanie całego bogactwa teologicznego tego sakramentu oraz utrwała go w przekonaniu, że sakrament namaszczenia z istoty swej przeznaczony jest na czas poważnej choroby a nie dopiero w niebezpieczeństwie śmierci. Celem sakramentalnego namaszczenia jest pomoc człowiekowi choremu, aby w sposób zbawienny dał siebie i innych (dla Kościoła) przeżyć czas choroby i w ten sposób nadał sens swemu cierpieniu. Dlatego można uważać namaszczenie chorych za sakrament tak duchowego jak i fizycznego podźwignięcia i zwycięstwa nad chorobą. Ostatni rozdział (s. 226—255) zawiera bardzo cenne i trafne spostrzeżenia i wskazania pastoralne dotyczące troski o chorego człowieka. Wnioski pastoralne opiera autor na przeprowadzonych wcześniej analizach tekstów Rytuału. Powinny one stać się nie tyle przedmiotem uważnej lektury ale także impulsem do twórczej dyskusji a następnie inspiracją konkretnej usługi pastoralnej wobec chorych w ramach zwyczajnego duszpasterstwa.

Książka ks. J. Stefańskiego, pierwsza w języku polskim tak obszerna i wyczerpująca monografia poświęcona sakramentowi namaszczenia chorych po Vaticanum II powinna znaleźć się w bibliotece każdego teologa i duszpasterza, a nawet można ją polecić osobom świeckim mającym częsty kontakt z chorymi, np. służbie zdrowia.

Lublin

KS. CZESŁAW KRAKOWIAK

KS. WŁADYSŁAW SMOLEŃ, *Ilustracje świąt kościelnych w polskiej sztuce*. Lublin 1987, Wydawnictwo KUL-u, str. 344 + ilustr.

Tragicznie zmarły w dniu 20 czerwca 1988 r. w Lublinie ks. prof. Władysław Smoleń, który od 30 lat kierował Zakładem Historii Sztuki Kościelnej KUL ubogacił jeszcze przed śmiercią polską kulturę cennym dziełem pt. *Ilustracje świąt kościelnych w polskiej sztuce*.

Na tym miejscu nadmienić wypada, że druga pozycja książkowa pt. *Jasna Góra* tego autora jest w druku i niebawem ukaze się na półkach księgarskich. Czytelnik znajdzie tam rewelacyjne wyniki badań Uczonego na tym polu.

Zasadniczym celem omawianej pierwszej książki, jak często zwierzał się autor do piszącego te słowa, było ukazanie związków między wiarą a wyobraźnią plastyczną, związków między przeżyciem religijnym a procesem twórczym. Sztuka religijna powstała bowiem jako forma modlitwy.

Autor oddał pracę do rąk czytelników poświęcając ją pamięci ks. Józefa Rybczyka, współzałożyciela katedry oraz uczestników seminariów magisterskich i doktoranckich w latach 1957—1987.

Po raz pierwszy ukazując się w polskiej literaturze religijnej tak doładny opis tzw. Świąt Pańskich, połączony z omówieniem najważniejszych niedziel całego roku kościelnego, a przy tym zestawienie ich z przedstawieniami plastycznymi w sztuce polskiej.

Książkę poprzedza wstęp określający specyficzne cechy polskich świąt, który został podany także w języku włoskim. Potem następują omówienia 47 najważniejszych niedziel i całosci Świąt Pańskich w ciągu roku, poczynając od pierwszej niedzieli adwentu, a kończąc na uroczystości Chrystusa Króla w ostatnią niedzielę kościelnego roku.

Opis świąt oraz ich ilustracji dostosowany został do rzymskiego kalendarza liturgicznego z jego polskimi modyfikacjami. Święta są zaopatrywane tytułami liturgicznymi w polskim i łacińskim brzmieniu. Każde święto ma w odpowiednim sobie tekście 3 ilustracje. Na marginesach znajdują się dodatkowo odniesienia do ilustracji także z innych świąt, jako że treści wielu ilustracji posiadają wielotreściowe znaczenia doktrynalne i kultowe. Ilustracje są zaopatrzone podpisami w języku polskim i łacińskim, wraz z notatkami inwentaryzacyjnymi.

Charakterystyczną cechą publikacji jest wielostronne omówienie treści świąt oraz ich polskich ilustracji. Tekst koncentruje w sobie uzasadnienia teologiczne, literackie, kultowe, historyczne, artystyczne i obyczajowe.

W całej pracy Autor dokumentuje stwierdzenia zawarte we Wstępie, że w sztuce polskiej przedstawienia plastyczne ilustrujące święta kościelne posiadają wyraz rodzimy, ale uwydatniając umiejętności „lokalnego geniuszu interpretacyjnego” (...) zadziwić mogą pogłębioną spekulacją teologiczną i homiletyczną, zastosowaniami kontemplacyjnymi oraz moralizatorskimi, a opierając się na definicjach teologicznych i formach liturgicznych „wprowadzała sztuka polska dodatkowe wartości, które mogą wzmacniać ich ogólną użyteczność funkcjonalną i twórczość artystyczną”.

Interesującym wątkiem jest w pracy omówienie połączenia tekstów liturgicznych oraz ich przedstawień plastycznych z mesjanistycznymi prefigurami Starego Testamentu, od „Drzewa genealogicznego pochodzenia Chrystusa i Maryi” począwszy. Egzegeza Pisma św. jest łączona z treściami apokryfów, które obok legendarnych wątków przechowały wiele wartości związanych z ustną tradycją kościelną.

Autor wykazuje również w swych omówieniach, że polskie ilustracje świąt kościelnych „obok poprawności teologicznej zawierają wiele wątków apokryficznych i legendarnych; są one jednak poddane głównym celom doktrynalnym i uszlachetniającym”.

Omówienie ilustracji świąt kościelnych doprowadził autor do „ostatnich czasów uwzględniając również twórczość artystów ludowych oraz udowadniając, że święta kościelne ciągle są intensywnie przez twórców przeżywane i nieustannie stanowią inspirację działalności artystycznej. Z treścią świąt można też wyprowadzić wskazania społeczne i ogólnoludzkie. Wyrazem tego jest zaprezentowanie na obwołucie i w pierwszej niedzieli adwentowej zapowiedzianego przez proroka Izajasza Mesjasza jako Księcia Pokoju, mającego łagodzić wszystkie konflikty w świecie naturalnym i między ludźmi. Ostatnia niedziela przedstawia Chrystusa na Majestacie, który osądza czyny wszystkich ludzi.

Publikacja stanowi także sumę całej polskiej ikonografii o znaczeniach chrześcijańskich i ogólnoludzkich.

Książka śp. ks. prof. Smolenia stanowi bardzo cenną pozycję w literaturze polskiej sztuki sakralnej. O jej przydatności i zapotrzebowaniu na tego rodzaju literaturę świadczy fakt, że w tej chwili jest zupełnie wyczerpana. Należy tylko żałować, że pozbawiona jest całkowicie ilustracji kolorowych i że ukazała się w mniej niż skromnym nakładzie.